

CULTURA, SOCIETAT I SALUT

Curs acadèmic	2020-2021	Codi	106103	ECTS	6
Titulació	Grau en Infermeria				
Curs	1r	Període	2n semestre		
Matèria	Sociologia				
Caràcter	Bàsica	Idioma de la docència	Català		
Coordinació assignatura	Prof. Helena Roig Ester				
Correu electrònic	helenaroig@euit.fdsll.cat				
Professorat	Helena Roig Ester Professor/a a determinar				

RELLEVÀNCIA EN EL PERFIL FORMATIU

Aquesta assignatura configura la introducció del context social i cultural, entès com l'espai on es generen els processos que afavoreixen o deterioren la salut vinculats als modus de vida, és a dir, les condicions i els estils de vida i que es concreten en els eixos de desigualtat social. Des d'aquest plantejament cal realitzar l'anàlisi de la salut comunitària que implica el coneixement de l'estructura social, els valors culturals i els eixos de desigualtat en salut.

INTERÈS EN EL PERFIL PROFESSIONAL

Els determinants socials de la salut mostren la relació entre els modus de vida i l'estat de salut de les persones i comunitats. Aquests continguts teòrics s'identifiquen amb les ciències socials d'Antropologia i Sociologia i permeten identificar els aspectes macro i micro socials que hi ha darrere dels eixos de les desigualtats en salut.

RECOMANACIONS PRÈVIES

Cap

OBJECTIU/S

- Conèixer l'evolució de la intervenció des de la salut comunitària i els canvis de perspectiva que s'han produït des del segle XIX fins al XXI.
- Identificar els elements que configuren l'estructura social i els eixos de desigualtat que s'hi reproduïxen.
- Relacionar els eixos de desigualtat social, per classe, gènere, edat, origen i territori amb les desigualtats en salut, per tal d'identificar els processos protectors i/o destructors de la salut
- Identificar i relacionar les diferents dimensions culturals i socials des de la perspectiva de l'Antropologia de la salut.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES – RESULTATS D'APRENTATGE

E04. Demostrar que comprèn el comportament interactiu de la persona en funció del gènere, grup o comunitat, dins del seu context social i multicultural.

E04.01. Identificar els diferents tipus d'interaccions segons la pertinença a un grup, gènere o comunitat, dins del seu context social i cultural.

E04.02. Identificar els determinants de salut i els problemes relacionats amb l'entorn per cuidar tant a les persones en situacions de salut i de malaltia, com integrants d'una comunitat.

E04.04. Identificar els determinants de la salut i els eixos de desigualtat que s'observen en l'estructura social.

E04.05. Analitzar les desigualtats socials que es manifesten a partir dels eixos de desigualtat social i les necessitats que se'n deriven.

E04.06. Identificar diferents models explicatius del binomi salut-malaltia des de la perspectiva social.

E04.07. Reconèixer les relacions de jerarquia i poder que s'estableixen per raons de gènere en la dinàmica social i les especificitats que s'observen en el context social i multicultural.

E07. Demostrar que comprèn sense prejudicis a les persones, considerant llurs aspectes físics, psicològics i socials, com individus autònoms i independents, assegurant el respecte a les opinions, creences i valors, garantint el dret a la intimitat mitjançant la confidencialitat i el secret professional.

E07.10. Identificar la importància de la competència cultural en les cures infermeres.

E07.11 .Identificar la forma en que les persones gestionen els processos de salut posant atenció als aspectes culturals, valors i creences que generen prejudicis.

COMPETÈNCIES BÀSIQUES / GENERALS

B01. Que els estudiants hagin demostrat tenir i comprendre coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació sanitària general i sol disposar d'un nivell que, malgrat està recolzat per llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda del seu camp d'estudi.

B04. Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions tant a un públic especialitzat com no especialitzat.

G1. Introduir canvis en els mètodes i els processos de l'àmbit de coneixement per donar respostes innovadores a les necessitats i demandes de la societat.

G1.03. Adquirir i utilitzar els instruments necessaris per a desenvolupar una actitud crítica i reflexiva.

G4. Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.

G4.01. Identificar la intersecció entre la desigualtat de gènere amb altres eixos de desigualtat (edat, classe, origen, racialització, ètnia, sexualitat i identitat/ expressió de gènere, diversitat funcional, i altres).

G4.02. Analitzar les desigualtats de gènere així com els factors que les sustenten des dels diferents sistemes: El sistema familiar, el de parentiu, l'econòmic, el polític, el simbolisme i els sistemes educatius.

CONTINGUTS

UNITAT 1: SALUT COMUNITÀRIA

- Ciències socials i salut: El concepte de Salut i dels determinants socials de la salut.
- Salut Comunitària, antecedents de la situació actual. Les Conferències Internacionals i el paper de l'OMS.
- La Infermeria com a professió entre les Ciències Socials i les Ciències de la Salut.

UNITAT 2: POBLACIÓ I SALUT

- La demografia com a disciplina social: Els conceptes demogràfics bàsics i les fonts de dades.
- L'estructura de la població per edat i sexe.
- Els fenòmens demogràfics: mortalitat, natalitat i migracions.
- Anàlisi de les estructures de població: evolució i distribució de la població a Catalunya.

UNITAT 3: ESTRUCTURA SOCIAL I ELS EIXOS DE DESIGUALTAT SOCIAL

- La construcció social de la realitat i la perspectiva sociològica. Les institucions socials. Gènere i diferència.
- Conceptes d'estratificació i estructura social.
- Estructura institucional i reproducció social. Les esferes d'acció social: Familiar, Estatal, Mercantil, Relacional.
- Els eixos de desigualtat social: Classe, Gènere, Origen, Edat i Territori.
- Aproximació a l'estructura social de Catalunya en el context de l'Estat.

UNITAT 4: SALUT I DESIGUALTAT

- Perspectives socials en l'estudi de la salut. La medicina com a forma de control social. El perfil epidemiològic i la medicalització de la societat.
- Els estudis de la salut i els eixos de desigualtat: Les enquestes i els indicadors de salut.

UNITAT 5: INDIVIDU I SOCIETAT

- L'antropologia dins del marc de la societat.
- Context cultural, diversitat i identitat.
- Construcció social de la salut-malaltia-atenció.
- Infermeria transcultural.

ENFOCAMENT METODOLÒGIC

TIPUS		HORES	ECTS	RESULTATS D'APRENTATGE
Dirigides	Teoria (TE) Pràctiques d'aula (PAUL)	49,5	2,0	E04.01 , E04.02, E04.04,E04.06, E07.10,E07.11,B01,B04,G1.03,G4.01,G4.02
Supervisades	Tutoria	1,0	0,0	E04.05,E04.07,E07.10,B01,B04,G1.03,G4.01, G4.02
Autònomes	Lectura d'articles/informes d'interès Estudi personal Elaboració de treballs Cerca bibliogràfica	99,5	4,0	E04.01,E04.04,E04.05,E04.06,E07.10,E07.11, B01, B04,G1.03,G4.01,G4.02
TOTAL		150,0	6,0	

AVALUACIÓ

Descripció de les activitats d'avaluació

Aquesta assignatura s'avalua a partir dels següents elements:

- Lliurament de treballs: treballs individual i/o de grup
- Defensa oral de treball
- Avaluació escrita: examen tipus test i/o pregunta oberta

Criteris per aprovar l'assignatura

Per fer la mitjana ponderada entre les activitats d'avaluació, cal haver tret una nota igual o superior a 5 en l'examen escrit i haver lliurat el treball en equip.

Per **aprovar** l'assignatura cal obtenir una nota final igual o superior a 5.

Calendari de les activitats d'avaluació

Veure el pla de treball de l'assignatura que es presentarà a l'inici d'aquesta.

Revisió de les activitats d'avaluació

El resultat de les activitats d'avaluació i la data i hora de revisió es publicaran a la plataforma Moodle.

Es considera **No Avaluable (NV)** quan l'estudiant no hagi presentat el treball i no hagi realitzat l'examen escrit.

Prova de síntesi

Els estudiants en segona o més matrícula que s'hagin presentat a totes les proves d'avaluació el curs anterior, poden optar a avaluar-se amb una única activitat d'avaluació de síntesi.

Aquesta activitat consistirà en un examen, en finalitzar l'assignatura, coincidint amb l'examen final de l'assignatura.

Els estudiants en segona o més matrícula, que vulguin optar a l'examen de síntesi, ho han de comunicar per escrit al/la coordinador/a de l'assignatura com a mínim un mes abans de la data d'examen planificada.

ACTIVITATS AVALUATIVES

TIPUS D'ACTIVITAT	PES SOBRE LA NOTA (%)	HORES ¹	ECTS	RESULTATS D'APRENTATGE
Lliurament de treballs: treballs (individual i/o de grup)	30%	0,0	0,0	E04.05, E04.07, E07.11, G1.03, G4.01, G4.02
Defensa oral de treball: presentacions i discussions a l'aula	20%	0,3	0,0	E04.01,E04.02,E07.10,E07.11,B01,B04,G1.03,G4.01,G4.02
Avaluació escrita: examen tipus test i/o pregunta oberta	50%	4,0	0,2	E04.01 , E04.02, E04.04,E04.06, E07.10,E07.11,B01,B04,G1.03,G4.01, G4.02
TOTAL		4,3	0,2	

¹ S'especifica hores **dedicació presencial** de l'estudiantat a l'activitat avaluativa

RECUPERACIÓ

Només es pot optar a recuperar una activitat d'avaluació si aquesta s'ha realitzat prèviament. L'activitat de recuperació consistirà en una prova escrita tipus test i/o pregunta curta.

Per poder optar a recuperació cal haver realitzat prèviament l'activitat de treball en equip i la prova escrita.

Els estudiants que optin a la prova de síntesi també poden presentar-se a recuperació.

La nota màxima de les activitats que es recuperin serà un 5.

BIBLIOGRAFIA

Adelantado J. (coord.). Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España. Barcelona: Icaria-Universidad Autónoma de Barcelona; 2000.

Allué M. Perder la piel. Una trágica experiencia y una heroica recuperación. Barcelona: Seix Barral; 2001.

Alvarez-Dardet C. Las autoridades sanitarias no advierten que el género y la clase social perjudican seriamente la salud. *Koadernoak-Cuadernos de Salud Pública*, 2003; (21): 8-10.

Artazcoz L. Trabajo y salud desde una perspectiva combinada de género y clase social. *Inguaruak: soziologia eta zientzia politikoaren euskal aldizkaria = revista vasca de sociología y ciencia política*. 2007;(44): 215-28 .

Augé M, Colleyn JP. Qué es la antropología. Barcelona: Paidós; 2005.

Aullé, M. (2001). Perder la piel. Una trágica experiencia y una heroica recuperación. Ed. Seix Barral, 7.

Balazote A, Ramos M, Valverde S. La antropología y el estudio de la cultura: fundamentos y antecedentes. Buenos Aires: El Viejo Topo; 2006.

Barrancos Dora; Balaña, Sabrina; Finelli, Agostina et al. (2019) Salud Feminista. Soberanía de los cuerpos, poder y organización. Buenos Aires, Tinta Limón.

Benach J, Muntaner C. Aprender a mirar la salud. El Viejo Topo; 2005.

Benach J, et al. Empleo, trabajo y desigualdades en salud: Una visión global. Barcelona: Icaria; 2010.

Benach J, et al. La sanidad está en venta. Barcelona: Icaria; 2012.

Blech J. Los inventores de enfermedades. Barcelona: Destino; 2005.

Boixareu R M. De la antropología filosófica a la antropología de la salud. Buenos

Aires: Herder Biblos; 2006.

Carta de Ottawa para la promoción de la salud. Conferencia Internacional sobre la promoción de la Salud: hacia un nuevo concepto de la salud pública; 1986 Nov 17-21; Ottawa, Ontario Canada. Asociación Costarricense de Salud Pública; 1986.

Comelles JM, Martínez A. Enfermedad, cultura y sociedad: un ensayo sobre las relaciones entre la antropología y la medicina. Madrid: Eudema; 1993.

Commission on Social Determinants of Health. World Health Organization. Geneve; 2008.

Declaració de Yakarta sobre el lideratge de la promoció de la salut en el segle XXI. IV Conferència Internacional sobre la Promoció de la Salut: nous actors per a una nova era- el lideratge de la promoció de la salut en el segle XXI; 1997 Jul 21-25; Jakarta, Indonesia. Dins: Organització Mundial de la Salut. Fites en la promoció de la salut: comunicats de conferències en l'àmbit mundial. Girona: Documenta Universitaria; 2011.

Ember CR, Ember M. Antropologia cultural. 8ª ed. Madrid: Prentice Hall; 1997.

Esteban ML. Introducción a la antropología de la salud: aplicaciones teóricas y prácticas. Bilbao: Osalde; 2007.

Esteban, ML; Comelles, Jm,; Mintegui, C. (ed.). Antropología, género, salud y atención. Bellaterra, 2010.

Garrido L, González JJ. Mercado de trabajo, ocupación y clases sociales. En: González JJ, Requena M. (coord.). Tres décadas de cambio social en España. Madrid: Alianza Editorial; 2008. p. 89-134.

Guiddens A. Sociologia. Madrid: Alianza Editorial; 2000.

Jurado T. Las nuevas familias españolas. En: González JJ, Requena M. (coord.). Tres décadas de cambio social en España. Madrid: Alianza Editorial; 2008. p. 59-88.

Kuper, A. Cultura: la versión de los antropólogos. Barcelona: Paidós; 2001.

Kottak, C. P., Arcal, J. C. L. (2002). Antropología cultural (No. 306 K6A5 2002). Londres: McGraw-Hill.

Lalonde M. A new perspective on the health of Canadians. Ottawa: Dept. of Nat. Health and Welfare; 1974.

Llobera, JR. Manual d'antropologia social. Barcelona: UOC: Pòrtic; 1999.

Martin Santos F J, Gonzalo Jiménez E, Mazarrassa Alvear L, Martinez del Campo P. La Enfermería Comunitaria ante el tercer milenio: perspectivas y progresos. Index Enferm. 1999;24-25:32-37.

Martorell M A, Comelles J M, Bernal M. Antropología y enfermería. Campos de encuentro. Un homenaje a Dina Garcés, II. Tarragona: Publicacions URV; 2009.

Navarro V, Benach J. Desigualdades sociales de salud en España. Informe de la comisión científica de estudios de las desigualdades sociales de salud en España. Revista Española de Salud Pública. 1996;5-6 (70): 505-636.

Navarro V. (coord.). El estado del bienestar en España. Madrid: Tecnos; 2004.

Navarro V. (coord.). La situación social en España/II. Madrid: Biblioteca Nueva; 2007.

Palomino Moral PA, Grande Gascón ML, Linares Abad M. La salud y sus determinantes sociales. Desigualdades y exclusión en la sociedad del siglo XXI. Revista Internacional de Sociología (RIS). 2014;72(Extra 1): 71-91.

Perdiguer E, Comelles J M. (eds.). Medicina y cultura: estudios entre la antropología y la medicina. Barcelona: Bellaterra; 2000.

Pérez-Giménez R. Políticas sanitarias y desigualdades en España. En: Adelantado J. (coord.). Cambios en el estado del bienestar. Barcelona: Icaria, Universidad Autónoma de Barcelona; 2000. p. 251-284.

Pérez-Giménez R. Las desigualdades en salud, una realidad social. Salud 2000. 2006;1: 20-26.

Pérez-Giménez, R. Desigualdades en salud por clase social y política sanitaria. Las Encuestas de Salud de Cataluña (1994-2002) [tesi doctoral]. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona; 2006.

Pérez-Giménez R. La salud comunitaria en el marco sociosanitario local. Emancipação. 2013; 13(2); 239-251.

Martorell MA, Comelles J M, Bernal M. (eds.). Enfermería y antropología: padeceres, cuidadores y cuidados: un homenaje a Dina Garcés I. Barcelona: Icaria Institut Català d'Antropologia; 2009.

Rambla X. Una Introducció a l'anàlisi sociològica de les desigualtats. Dins: Rambla X. (coord.). Les fractures de l'estructura social. Barcelona: Servei Publicacions-UAB; 2008. p. 13-52.

Rodríguez J, Miguel JM de. Salud y poder. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas; 1990.

Rodríguez Sanz M, Miguel Martínez J, Pérez G, Buxó M, Carrillo-Santistevé P, Vergara M, et al. Desigualdades en salud en el Estado Español: un cambio de siglo. En: Navarro V. (coord.) La situación social en España/II. Madrid: Biblioteca Nueva; 2007. p. 317-40.

Ruiz I, Blanco P, Vives-Cases C. Violencia contra la mujer en la pareja: determinantes y respuestas sociosanitarias. Gaceta Sanitaria. 2004; 18(supl 2): 4-12.

Salleras Sanmartí Ll. La salud y sus determinantes. Anthropos. 1991; 118-119:32-38.

Salleras Sanmartí Ll. Salud pública, salud comunitaria. En Educación sanitaria. Principios, métodos y aplicaciones. Madrid: Díaz de Santos; 1990.

Sánchez C. La clase social concepto y medición. Dimensión Humana. 1997; 1(4):31-36.

Sánchez C. Desigualdades y salud. Análisis de los datos de la encuesta Panel de Desigualdades Sociales (PaD). Inguruak. Revista Vasca de Sociología y Ciencia Política. 2007; 44: 127-42.

Siles González J. Historia de la Enfermería Comunitaria en España. Un enfoque social, político, científico e ideológico de la evolución de los cuidados comunitarios. Index de Enfermería [Internet]. 1999 [citado 10 abril 2019];24-25:25-31. Disponible en: http://www.indexf.com/index-enfermeria/24-25revista/24-25_articulo_25-31.php

Valls-Llobet C. Desigualdades de género en Salud Pública. Quadern CAPS. 2001;30: 34-40.

Valls-Llobet C. Mujeres, salud y poder. Madrid: Cátedra; 2009.

Whitehead M. Conceptos y principios de igualdad y salud, proyecto de documento preparado por el Programa de Políticas de Salud y Planificación. Copenhague: OMS, Ministerio de sanidad y Consumo; 1990.

Wilkinson R. Las desigualdades perjudican. Jerarquías, salud y evolución humana. Barcelona: Editorial Crítica; 2000.

BIBLIOGRAFIA WEB

Els determinants de la salut. (s.d.). Recuperat de

<https://www.youtube.com/watch?v=0w3ADWwPPTE>

Dempeus per la salut pública. (s.d.). Recuperat de: <http://dempeusperlasalut.wordpress.com/>

Grup de Defensa de la Sanitat Pública. (s.d.). Recuperat de <http://defensasanitapublica.wordpress.com/>

PARS – Plataforma afectadas por los recortes sanitarios. (s.d.). Recuperat de <http://afectadasporlosrecortessanitarios.wordpress.com/>

FAVB Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona. Comissió de sanitat. (s.d.). Recuperat de <http://www.favb.cat>

Baiges, S. (s.d.). Neix la marea blanca de Catalunya. eldiario.es. (s.d.). Recuperat de http://www.eldiario.es/catalunyaplural/Neix-Marea-Blanca-Catalunya_0_361514317.html

Agència de Salut Pública de Catalunya. <http://salutpublica.gencat.cat/ca/inici> Generalitat de Catalunya. (2015).

Carta de drets i deures de la ciutadania en relació amb la salut i l'atenció sanitària. Catalunya: Generalitat de Catalunya. Recuperat de http://canalsalut.gencat.cat/ca/sistema-de-salut/drets_i_deures/

Farmacriticxs. Recuperat de <http://farmacriticxs.blogspot.com>

La medicalització de la salut [JR Laporte]. (s.d.) Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=zK1GWbfioa4>

Regeneración urbana y salud. [Video desigualtats territori]. (s.d.). Recuperat de <http://vimeo.com/93610997>

Observatorio de Salud. (s.d.). Recuperat de <http://www.mientrastanto.org/boletin-102/notas/observatorio-de-salud-3>